

Opfordring til at indkalde til en åben konference om den liturgiske tilstand i folkekirken

Til folkekirkenes biskopper

Af Georg Klinting

Efter et langt arbejdsliv som præst i den danske folkekirke tillader jeg mig at opfordre biskopperne til at se på den liturgiske tilstand i folkekirken. Helt overordnet mener jeg, at der er ganske mange ting i den autoriserede liturgi, som fungerer mindre godt, og at tiden snart må være moden til en grundig gennemgang af alterbog og ritualbog.

Jeg skal nedenfor pege på nogle konkrete liturgiske problemstillinger, som fortjener at blive taget op. Jeg håber hermed at kunne overbevise biskopperne om, at det kunne være en god idé at gøre status over den liturgiske tilstand i folkekirken for at se, om tiden måske er inde til at indlede et forarbejde frem mod en egentlig revision af alterbog og ritualbog. Jeg forestiller mig, at den liturgiske statusopgørelse med fordel kunne foretages på en åben konference, og jeg tænker, at biskopperne må være de nærmeste til at indkalde til en sådan konference.

Og nu i al korthed syv liturgiske problemstillinger:

1. Trosbekendelsens funktion i højmissen er uklar. Det fremgår ikke af alterbogen, om trosbekendelsens ord er henvendt til Gud, eller om de er henvendt til menigheden. Heller ikke den liturgiske praksis i folkekirken sender entydige signaler på dette punkt. Nogle steder bruger præsten at forsage djævelen med ansigtet vendt mod menigheden for derefter at fortsætte med ryggen til menigheden under selve den apostolske trosbekendelse. Præsten tilkendegiver derved, at trosbekendelsen er menighedens henvendelse til Gud. Men det er ikke indlysende, hvad meningen er med denne henvendelse. I trosbekendelsen takkes der jo ikke for noget, og der bedes ikke om noget.

Andre steder bruger præsten at stå med front mod menigheden under trosbekendelsen. På den måde signalerer præsten, at trosbekendelsen er henvendt til menigheden. Det er for menighedens opbyggelses skyld, at trosbekendelsen lyder. Spørgsmålet er så, hvor meget glæde menigheden kan have af at høre den samme trosformel søndag efter søndag. Der er trods alt begrænset opbyggelse at hente i den apostolske trosbekendelses tekst. Noget mere gods er der i den nikænske bekendelse, men den bruges kun få steder.

Det er betænkeligt, at et integreret led i gudstjenesten har så uklar en funktion, som tilfældet er med trosbekendelsen. Der er som følge heraf en nærliggende fare for, at afsigelsen eller afsyngelsen af trosbekendelsen får karakter af en tom liturgisk pligt-handling. Det bør overvejes, om trosbekendelsen ville komme bedre til sin ret, hvis dens brug som gudstjenestebekendelse blev forbeholdt særlige lejligheder, hvor der er et begrundet behov for at høre trosbekendelsens ord.

2. Højmesseordningen opererer med to kategorier af bibeltekster, idet evangelieteksterne er prædiketekster og læses fra prædikestolen, medens de øvrige tekster er supplerings-tekster og må nøjes med at blive læst op fra alteret eller eventuelt fra en læsepult. De bliver ikke umiddelbart fulgt op af nogen udlægning. Hvis den menige kirkegænger derfor skal have opbyggelse af at høre disse tekster, forudsættes et overblik over bibelen, som sætter tilhøreren i stand til at placere teksterne tidsmæssigt og indholdsmæssigt i forhold til det kristne trosunivers. Uden et sådant overblik risikerer tilhøreren at misforstå teksten eller opfatte den som mere eller mindre sort tale.

Præsten er den nærmeste til at skønne, hvilke forudsætninger gudstjenestemenigheden har for at forstå de tekster, der læses op. Præsten kan måske lette forståelsen af en svær tekst ved at introducere den med nogle få sætninger. Imidlertid har præsten ikke hjemmel til at udelade en umulig tekst eller udskifte den med en anden. Pligten til at følge de forordnede højmesstekster står i slående kontrast til præstens handlefrihed, så snart der er tale om en såkaldt 'børnegudstjeneste på højmessens plads'. Her kan præsten suverænt bestemme, hvor mange læsninger der skal være, og inden for vide rammer også, hvad der skal læses. Den liturgiske frihed i denne ordning forekommer at rumme flere fordele end ulemper. Man burde derfor overveje, om ikke erfaringerne med børnegudstjenesteordningen kunne pege på at lempe tekstforpligtelsen i folkekirkens højmesseordning.

3. Højmesseordningen opererer med to kategorier af kollekter, nemlig de autoriserede og de ikke-autoriserede, men dog officielt anerkendte. Denne sondring er i det lange løb uholdbar. Løsningen er enten at udvide mængden af autoriserede bønner med alle de bønner, der er værd at bruge, eller at give slip på den forestilling, at bønner skal være kongeligt autoriserede. Det sidste forslag forekommer at være det rimeligste. Når præster kan betroses ansvaret for at udlægge evangeliet fra prædikestolen, kan de vel også betroses ansvaret for at bede med passende ord, når der skal bedes.

4. Nadverliturgien foreskriver brug af en bestemt, problematisk uddelingsformular, som gentages for enkelt hver nadvergæst. Da uddelingsordene indholdsmæssigt er dækket af, hvad der allerede er sagt højt og tydeligt i indstiftelsesordene, er ordene for så vidt overflødige. Overflødige ord i liturgien er i sig selv en uskik. Nok så slemt er det, at den evindelige, monotone gentagelse giver uddelingsordene præg af en magisk formular, der virker i og med, at ordene udtales. Nadvergæsterne kan vanskeligt opfatte sagen anderledes, end at ordene er nødvendige for handlingen, siden de bliver gentaget for hver enkelt. Spørgsmålet er så, om uddelingsordene i virkeligheden forudsætter og udtrykker den opfattelse, at der ved uddelingen sker en fysisk forvandling af brødet og vinen? I så fald har uddelingsordene fået tillagt en funktion, som svarer til den, der kendes i den romersk-katolske transsubstantiationslære, hvor forvandlingen dog er knyttet til indstiftelsesordene. Under alle omstændigheder giver uddelingsordene anledning til at overveje, om troen på Jesu Kristi nærvær i nadveren står og falder med den antagelse, at der sker noget med brødet og vinen under nadverhandlingen.

I sin tid foreslog liturgikommisionen, at man som alternativ til at bruge uddelingsord kunne bruge tavs uddeling. Det er uforståeligt, at denne valgmulighed blev vraget, da den

nuværende højmesseordning blev udformet.

Ritualet foreskriver, at altergæsterne modtager nadveren knælende. Det er imidlertid ikke indlysende, hvorfor knæstillingen skal være den rigtige kropstilling ved nadvermåltidet. Knæstillingen signalerer ydmyghed og bodfærdighed, og den kropstilling passer umiddelbart bedre til ritualet for syndsbeholdelse og absolution. Som måltidsstilling er den akavet, hvortil kommer, at den flytter fokus fra fællesskabet ved Herrens bord til den enkeltes ydmyge bøjn knæ for Herren. Det burde nok undersøges, hvad det har betydet for folkekirkens nadverforståelse, at syndsbeholdelse med absolution i lange tider har været tæt forbundet med nadveren, ja nærmest har fungeret som en integreret del af nadverritualet, til forskel fra i dag hvor syndsbeholdelse med absolution er blevet adskilt fra nadveren eller gået helt af brug.

5. Dåbsritualet trænger til nyformulering fra grunden. Dåbsritualet af 1992 er i næsten alle henseender ringere end ritualet af 1912. Jeg skal ikke trætte med en gennemgang af ritualets svagheder, men blot efterlyse et ritual, hvis kvalitet står mål med den betydning, som folkekirken tillægger dåbens sakramente.

6. Konfirmationsritualet udlægger konfirmationen som dåbskræftelse, nærmere betegnet Guds bekræftelse af, at Guds nådestilsagn i dåben stadig står ved magt. Dette syn på konfirmationen er problematisk af to grunde: Dels er det en tilsnigelse, at Guds nådestilsagn i dåben har brug for bekræftelse i en ritualhandling, og dels står ritualets tale om dåbsbekræftelse i vejen for den nærliggende tanke, at konfirmationen kunne være en myndighedsrite med fokus på konfirmandernes forhold til Jesus Kristus og den kristne menighed.

7. Vielsesritualet forsøger at legitimere ægteskabet som en skabelsesordning, givet af Gud. Sådan må de tre tekstlæsninger opfattes, og i særdeleshed ritualets to slutningskollekter. Imidlertid er forståelsen af ægteskabet ikke tidløs og uforanderlig. I bibelen finder vi en bevægelse fra det polygame ægteskab i patriarktiden til det monogame ægteskab på Jesu tid. Det er derfor problematisk at sige med biblen i hånd, at ægteskabet som sådant er givet af Gud. Man kan nok sige, at Gud har skabt mennesket som mand og kvinde, og at samlivet mellem mand og kvinde har Guds velsignelse for sig, men man kan næppe sige, at ægteskabet som en bestemt civilretligt defineret ramme om to menneskers samliv er en gudgiven institution.

Spørgsmålet er, om det overhovedet er kirkens opgave at legitimere ægteskabet teologisk. Det forekommer ikke indlysende. Men hvis det alligevel måtte anses for kirkens opgave at give ægteskabet en teologisk legitimering, løber bestræbelserne på at legitimere ægteskabet straks ind i vanskelighederne med at formulere et syn på ægteskabet, som kan vinde almindelig tilslutning blandt folkekirkens præster og menigheder. I erkendelse af den teologiske uafklarethed – og med et sideblik til den igangværende debat om et ritual for indgåelse af partnerskab – var det måske værd at overveje et nyt vielsesritual, hvor kun den retstiftende del – altså tilspørgsel og erklæring – er autoriseret, medens det overlades til

præsten, hvilke tekster der skal læses, og hvilke bønner der skal bedes. En sådan ordning med et ritual, hvori kun selve ritualets kerne er autoriseret, kendes som bekendt fra begravelsesritualet, hvor blot jordpåkastelsen er autoriseret, medens resten af ritualet har vejledende status.

Så vidt denne liste af liturgiske problemområder. Jeg har med beskrivelsen af de enkelte områder villet sandsynliggøre, at der er problemstof nok til at bære afholdelsen af en konference om liturgiens tilstand i folkekirken. Jeg skal nu på baggrund af det ovenfor fremførte venligst bede biskopperne om at drøfte på et kommende møde, om man finder tiden moden til at se på folkekirken liturgi, og i givet fald, om en åben konference er noget, som biskopperne kunne tage initiativ til.

Odense, den 2. november 2010

Med venlig hilsen

Georg Klinting

Sendt som e-mail til samtlige biskopper. Teksten vedhæftet som printvenlig pdf-fil.

Georg Klinting

organist, forhenværende sognepræst

Hunderupvej 27, 1

5000 Odense C

gklinting@paradis.dk

www.georganist.dk